Bahşı, N. ve Sis, N. (2021). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında Türkçenin sondan eklemeli dil yapısının kullanımı üzerine bir değerlendirme (Yedi iklim Türkçe seti örneği). *International Journal of Language Academy*, 9 (4), 112-122.

Volume 9/4 December 2021
p. 112/122

Article History:

Received
27/09/2021

Accepted
22/10/2021

Available online
23/12/2021

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS
KİTAPLARINDA TÜRKÇENİN SONDAN EKLEMELİ DİL
YAPISININ KULLANIMI ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME (Yedi İklim Türkçe Seti Örneği)**

**An Analysis on the Use of the Agglutinative Language Structure of
Turkish in the Foreign Language Textbooks
(Yedi İklim Türkçe Sample)**

Niymet BAHŞI¹

Nesrin SİS²

Öz

Yabancılar Türkçe öğretimi uygulamalarında ders kitapları, sözcük öğretimi için temel kaynaklar olarak kabul edilir. Dil öğretiminde okuma yazma becerisini geliştirebilmek, etkili bir iletişim kurmak ve duygularımızı ifade edebilmek için gerekli olan sözcüklerin öğretiminde bu araçlardan faydalanılır. Öğretimi amaçlanan dilin yapısına ve söz varlığının karakterine uygun hazırlanan ders kitapları ise kelime öğretimi kolaylaştırır. Türkçenin yapı bakımından sondan eklemeli dil yapısı özelliğinin yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alan metinlerde kullanımı öğrencilerin morfolojik dil farkındalığını sağlamaya katkıda bulunur. Araştırmanın amacı, yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerini inceleyerek "Yapım Eklerinin Kullanılma Durumu" nu tespit etmektir. Bu bağlamda tüm kur düzeylerinde yer alan metinler incelenmiş ve her kur düzeyinin Türkçenin eklemeli dil olma özelliğinden yararlanılarak kelime oluşturma durumu tespit edilmiştir. Bu amaçla yürütülen bu çalışmada Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe

¹ Dr., Türkçe Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, niymet44@hotmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-9115-5432>

² Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, nesrin.sis@inonu.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-2743-3397>

Öğretim Setindeki okuma metinlerinde yer alan yapım eki çeşitlerinin kullanım oranını sayısal olarak belirlenmiştir. Araştırmamızın çalışma grubunu Yedi İklim Türkçe Öğretim Setindeki A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyesindeki kitapların okuma metinleri oluşturmaktadır. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmış ve araştırmada elde edilen veriler, içerik analizi ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırmada veriler Korkmaz (2003) *Türkiye Türkçesi Grameri* esas alınarak oluşturulan "Yapım Ekleri Listesi" ne göre incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda elde edilen verilerde incelenen ders kitabındaki okuma metinlerinde yer alan yapım eklerinin kullanım oranının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yabancılar Türkçe öğretimi, kelime türetme, yapım eki.

Abstract

In the technique of teaching Turkish to foreigners, textbooks are accepted as a fundamental source for teaching vocabulary. These tools are used in teaching the words necessary to improve literacy skills, communicate effectively and express our emotions in language teaching. Textbooks are prepared according to the structure of the intended language and the character of the vocabulary, which facilitates vocabulary teaching. The use of the agglutinative language structure feature of Turkish in the texts of the textbooks for teaching Turkish to foreigners contributes to the morphological language awareness of the students. This research aims to determine the "Using Conditions of Derivational Affixes" by examining the reading texts of the textbooks for teaching Turkish to foreigners. In this study, the texts of all language levels were examined, and the word-formation of each language level was determined by using the feature of Turkish as an agglutinative language. The usage rate of the suffix types in the reading texts of the Yedi İklim Turkish Teaching Set prepared by Yunus Emre Institute was determined numerically. The study group of the research consists of the reading texts of the A1, A2, B1, B2, and C1 level books of the Yedi İklim Turkish Teaching Set. Document analysis was used in the study, and the data obtained in the research were analyzed with content analysis and descriptive analysis. In the research, the data were analyzed according to the "List of Verb Additions" based on *Turkey Turkish Grammar*, Korkmaz (2003). In the result of the study, it was determined that the usage rate of the constructional suffixes in the reading texts of the examined textbook was insufficient.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, word derivation, construction supplement.

GİRİŞ

Bir dilde yeni kavram ve varlıkları karşılayan sözcükleri oluşturabilmek için çeşitli yöntemlere başvurulur. Ergin (2008) dilde yeni varlık ve kavramları karşılamak için yabancı kelime almak, kelime grubu yapmak, kelime diriltmek ve derlemek, kelime yapmak gibi çeşitli yöntemlerin kullanıldığını ve Türkçede ise kök ve gövdelere yapım ekleri getirilerek söz varlığının geliştirildiğini ifade eder. Türkçe bir anlam ögesine çok sayıda ek getirilerek yeni kelimeler türetmeye dayalı yapı özelliğinden dolayı dünya dilleri arasında sondan eklemeli dil kategorisinde yer alır. Türkçenin kelime üretimi bu esasa dayanır ve köklerin eklere bağlanma süreci bu matematiksel düzende gerçekleşir. Bu doğrultuda Türkçenin yapısal durumundan kaynaklanan kelime türetme özelliği dile önemli ölçüde zenginlik katmaktadır. Üstünoğlu (2004) Türkçenin eklemeli dil yapısına sahip olmasının eklerin değerini artırdığını; Ergin (2008) Türkçeye büyük bir sadelik, açıklık ve kolaylık verdiğini; Onan (2005) ise eklerin ve köklerin kelime yapısında ayırt edici bir nitelik oluşturduğunu ve Türkçenin kelime yapısının eklere, köklere ayrılabilir olmasının okuyucunun beynindeki anlama ve anlatma boyutlarındaki bilişsel işlemleri kolaylaştırdığını ifade eder. Aksan (1993), eklemeli dil yapısının dile geniş anlama ve anlatım olanakları kattığını ifade eder. Onan (2009), Türkçenin sözcük oluşturma kuralının ek ile kök ilişkisine dayanmasının Türkçeyi morfoloji eğilimli bir dil haline getirdiğini ifade eder. Bu tür morfoloji eğilimli dillerde sözcük üretiminin biçimsel olarak net bir biçimde açıklanabiliyor

olmasının bu dilin edinim ve öğrenim süreçlerinde fayda sağlayacağını, dil öğretiminde dil becerilerinin geliştirilmesinde çekim ve yapım eklerinin bir araç olarak kullanılması gerektiğini ifade eder.

Yabancı dil öğretiminde sözcük öğretimi en önemli unsurlardan biri olarak nitelendirilir. Hedef dilde öğrenilecek olan sözcükler anlama ve anlatma becerilerinin temel ögesi konumundadır. Yabancı dilin öğrenilme sürecinde o dilin gramer ve işleyiş yapısını öğrenmek, anlama ve anlatma becerilerinin ilerlemesi için önem taşır. Yabancı bir dili öğrenenin sözcük türetme kurallarını bilmesi yeni kelimeler üretebilmesine katkı sağlar (Schmitt, 2007).

Yapım eklerinin öğretimi Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde dil öğreniminin bir parçası olarak görülmüş ve kelime öğretiminin içerisinde yer almıştır. Bu doğrultuda öğrenenlere ek-kök ilişkisi bağlamında bir farkındalık oluşturulup yapım eklerinin yapısı ve işlevleri öğretilirse kelime hazinesinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Türkçede kelime türetme özelliğine hizmet eden 67'si fiilden ad, 55'i addan ad, 21'i addan fiil ve 19'u fiilden fiil türeten toplam 162 yapım eki bulunmaktadır (Korkmaz, 2003). Bu eklerin tanıtılması ve kullanılması öğrencilerin zihinsel sözlüğünü zenginleştirerek akıcı okuma ve anlama becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Yapım eklerinin öğrenimi kelime üretimi sürecinin hızlanmasına etki edecektir.

Karadağ, Kurudayıoğlu (2010) Türkçenin bu kelime türetme özelliğinin öğrencilerin kelime hazinesinin gelişiminde önemli bir rolü olduğunu vurgularken Durmuş (2013) bu yolla öğrencilerin aynı kökten gelen kelimeleri kolaylıkla tanıyabileceklerini ifade eder. Türkçe öğrencilere, ekleri tanımaları durumunda, bu eklerin yer aldığı pek çok kelimeyi tanıyabilme ve bu ekleri kullanarak yeni sözcükler türetebilme imkânı sunar. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için Türkçenin kelime türetme işleyiş kurallarını bilmek, sözcük hazinesinin artmasını sağlayacak, sözcük sayısının artması ise dört temel dil becerisinin gelişimini hızlandıracaktır. Diğer yandan sözlüğe ihtiyaç duymadan sözcüklerin anlamsal kavrama boyutlarının öğrenimine de katkı sağlayacaktır.

Dilimizin yabancı dil olarak öğretilme sürecinde dillin yapısal özelliklerinin çeşitli yollarla öğrenciye sezdirilmesine önem verilmelidir. Bu süreç içerisinde okuma ve anlama becerilerinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için kelimelerin tanınması ve algılanması gerekmektedir. Ayrıca sözcüklerin türeme kurallarının öğrenilmesi dil öğreniminin vazgeçilmez ögesi olan kelime bilgisine katkı sağlamaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından kelime öğretimi ele alındığında, kelime öğrenimi çok büyük bir oranda ders kitapları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Eğitim sürecinde en sık kullanılan materyaller ders kitaplarıdır (Halis,2002). Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yönelik kitaplar hazırlanırken öğrencilerin morfolojik dil farkındalığı sağlamaya yönelik olarak hazırlanmalıdır.

Bu amaçla çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilme sürecinde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerde hangi eklerin hangi kur düzeylerinde kullanıldığı tespit etmektir. Araştırmanın amacı, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Setindeki okuma metinlerinde yer alan yapım eki çeşitlerinin kullanılma oranını sayısal açıdan belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Setinde yer alan okuma metinlerinde yer alan yapım eki çeşitlerinin kullanılma oranı nedir?

2. Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Setinde yer alan okuma metinlerinde kullanılmayan yapımlar ekleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 39). Araştırmada veri toplamak amacıyla doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi ile yabancılar Türkçe öğretimi için kullanılan ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde yer alan yapımların çeşitleri ve kullanım oranları incelenmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 217)

İncelenen Dokümanlar

Araştırma materyalini yabancılar Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitapları arasında bulunan Yedi İklim Türkçe Seti yayınlarının her düzeyinde yer alan okuma metinleri oluşturmaktadır. Bu araştırmada çalışmada yabancılar Türkçe öğretimi ders kitapları içerisinde yer alan yapımlar incelenmiştir. Bu yüzden örnekleme modeli olarak “tipik durum örnekleme modeli” seçilmiştir. Bu doğrultuda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplardaki metinlerde yer alan tüm sözcükler, araştırma kapsamına alınmıştır.

Yunus Emre Enstitüsü’ne ait Yedi İklim Türkçe Seti yayınlarında her düzeyde yer alan okuma metinlerinin sayısı aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. *Yedi İklim Türkçe Seti’nde Yer Alan Okuma Metin Sayıları*

Düzeyler	Okuma Metin Sayısı
A1	71
A2	68
B1	58
B2	56
C1	41

Yukarıdaki tabloya göre A1 düzeyinde 71, A2 düzeyinde 68, B1 düzeyinde 58, B2 düzeyinde 56, C1 düzeyinde 41 okuma metnindeki yapımlar incelenerek araştırmanın bulguları elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Doküman incelemesi yöntemiyle toplanan veriler, betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analiz, önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı olarak nitel verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, tanımlanan bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Korkmaz (2003) Türkiye Türkçesi Grameri (TTG) esas alınarak hazırlanan “Yapım Ekleri Listesi” bu çalışmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Bu çerçeveye göre

bulunan yapım ekleri gruplandırılmış ve frekans değerleri belirlenmiştir. Bulgular kısmında veriler tablolarla görsel hale getirilerek sunulmuştur.

3. BULGULAR

3.1. Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında kullanılan yapım ekleri addan ad türeten, addan fiil türeten, fiilden fiil türeten, fiilden ad türeten ekler olmak üzere dört grupta incelenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

3.1.1.Okuma Metinlerinde Yer Alan Addan Ad Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı

Tablo 2. Okuma Metinlerinde Yer Alan Addan Ad Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı

EKLER	A1 (f)	A2 (f)	B1 (f)	B2 (f)	C1 (f)	Toplam
+II/lu	64	119	24	67	42	316
+lık/luk	30	64	22	53	63	232
+CI/+CU	31	37	15	16	19	118
+CA	7	32	32	4	27	102
+sIz/+sUz	2	6	4	6	7	25
+ImsI	-	4	3	4	3	14
+sAl	1	6	2	1	4	14
+lAmA	-	3	1	-	4	8
+(I)ncI	-	2	-	1	3	7
+gil/+giller	-	1	-	-	4	5
+ık/+Uk	-	1	2	-	1	4
+In/+Un	-	2	-	-	2	4
+(I)z/(U)z	-	-	1	-	3	4
+(ı)t/+(U)t	-	-	-	1	2	3
+mAn	-	1	-	-	1	2
+Cık/+Cuk	-	-	1	-	-	1
+CİI/+CUI	-	1	-	-	-	1
+Dam	-	-	1	-	-	1
+DAş	-	-	1	-	-	1

Tablo 2'ye göre okuma metinlerinde yer alan yapım eklerinin toplam kullanımı ise şu şekilde tespit edilmiştir: +II/lu eki 316, +lık/luk 232, +CI/+CU 118, +CA 102, +sIz/+sUz 25, +ImsI 14, +sAl 14, +lAmA 8, +(I)ncI 7, +gil/+giller 5, +ık/+Uk 4, In/+Un 4, +(I)z/(U)z 4, +(ı)t/+(U)t 3, +mAn 2, Cık/+Cuk 1, +CİI/+CUI 1, +Dam 1, +DAş 1'dir. Buna göre incelenen veri toplama aracında en çok kullanılan isimden isim yapım ekleri sırayla+ II/lu, +lık/luk, +CI/+CU ve +CA ekleridir.

3.1.2. Okuma Metinlerinde Yer Alan Fiilden Ad Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı

Tablo 3. *Okuma Metinlerinde Yer Alan Fiilden Ad Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı*

EKLER	A1 (f)	A2 (f)	B1 (f)	B2 (f)	C1 (f)	Toplam
-mAk	23	91	21	109	143	387
-mA	19	61	67	86	108	341
-m,-(I)m/- (U)m	7	24	6	28	39	104
-(y)An	-	8	19	29	41	97
-(y)ArAk	1	-	24	17	36	78
-DIk/-Duk	3	7	8	32	21	71
-Gı/gU	5	7	23	10	8	53
-DIkta/- DUktA	-	6	16	11	18	51
-(y)Ip/- (y)Up	-	4	13	7	24	48
-(y)IcI/- (y)UcU	3	14	14	3	10	46
-(y)Iş/- (y)Uş	7	7	12	8	9	43
-mAn	14	10	5	1	2	32
-(y)AcAk	2	1	3	10	15	31
-AnAk	-	9	2	-	13	24
-Ak	2	7	2	-	12	23
-mAdAn	-	2	3	7	9	21
-n/- (I)n/- (U)n	1	6	7	-	7	21
-CI	10	-	-	-	9	19
-mIş/-mUş	1	5	6	3	4	19
-Aç,-ç	-	-	8	1	9	18
-gA	-	6	1	1	7	15
-GIIn/-GUIn	-	2	3	4	6	15
-Alı	-	-	6	-	8	14
v,-(A)v	2	6	3	-	3	14
-tI/-tU/- (I)ntI/- (U)Ntu	-	8	-	2	3	13
-t,(I)t/- (U)t	1	2	-	3	5	11

-Ca	-	1	1	1	6	9
-sAl	-	1	3	3	2	9
-(I)l/-(U)l	1	1	2	1	3	8
-DİkçA /DUkçA	-	-	-	1	6	7
-Asİ	-	-	-	2	4	6
-gAn	-	1	-	-	4	5
-mAz	-	1	1	-	3	5
-AmAk	-	-	1	-	3	4
-gİç/-gUç	-	-	2	-	2	4
-(y)İşİndA/- (y)UşUndA	-	1	1	-	2	4
-mAksİzİn	-	-	-	1	3	4
-gAç	-	1	2	-	-	3
-mUr	1	-	-	-	2	3
-sİ/-su	-	1	-	-	-	1

Tablo 3'e göre araçında okuma metinlerinde yer alan yapım eklerinin toplam kullanımı ise şu şekilde tespit edilmiştir: -mAk 387, -mA 341, -m,-(I)m/-(U)m 104, -(y)An 97, -(y)ArAk 78, -Dİk/DUk 71, Gı/gU 53, Dİkta/-DUktA 51, -(y)İp/-(y)Up 48, -(y)İcİ/-(y)UcU 46, -(y)İş,/- (y)Uş 43, -mAn 32, -(y)AcAk 31, -AnAk 24, -Ak 23, , -mAdAn 21, -n/-(I)n/-(U)n 21, -CI 19, mİş/-mUş 19, Aç,-ç 18, -gA 15, Gİn/-GUn15, Alı 14, v,-(A)v 14, tİ/-tU/- (I)ntİ/-(U)Ntu 13, t,(I)t/-(U)t 11, -CA 9, -sAl 9, -(I)l/-(U)l 8, -DİkçA/-DUkçA 7, -Asİ 6, gAn 5, mAz 5, -AmAk 4, gİç/-gUç 4, -(y)İşİndA/-(y)UşUndA 4, -mAksİzİn 4, -gAç 3, -mUr 3, -sİ/-su 1'dir. Buna göre incelenen veri toplama aracında en çok kullanılan fiilden isim yapım ekleri sırasıyla -mAk, -mA, -m,-(I)m/-(U)m ekleridir.

3.1.3. Okuma Metinlerinde Yer Alan Fiilden Ad Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı

Tablo 4. Okuma Metinlerinde Yer Alan Fiilden Ad Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı

EKLER	A1	A2	B1	B2	C1	Toplam
+lAş-	6	8	26	22	31	93
+La-	24	-	22	17	29	91
+Ar-		12	5	9	8	34
+l-	2	4	1	1	17	25
+Al-		3	2	1	7	13
+(I)r-/+(U)r-	-	4	2	2	3	11
+At-	-	-	1	1	4	6
+İmsA-(U)msA-	-	1	-	-	3	4

Tablo 4'e göre okuma metinlerinde yer alan yapım eklerinin toplam kullanımı ise şu şekildedir: +lAş- 93, +La- 91, +Ar- 34, +l- 25, +Al- 13, +(I)r-/+(U)r- 4, +At- 6, +İmsA-(U)msA- 4'tür. Buna göre incelenen veri toplama aracının okuma metinlerinde +lAş-, +La-, +l- eklerinin en çok kullanılan isimden fiil yapma ekleri olduğu tespit edilmiştir.

3.1.4. Okuma Metinlerinde Yer Alan Fiilden Fiil Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı

Tablo 5. Okuma Metinlerinde Yer Alan Fiilden Fiil Türeten Eklerin Kurlara Göre Dağılımı

EKLER	A1	A2	B1	B2	C1	Toplam
Dİr-/ DÜr	8	11	23	7	29	78
-(İ)l/-(U)l-	5	15	14	6	28	68
-(İ)ş-/-(U)ş-	4	19	17	2	12	54
-n-/-(İ)n-/-(U)n-	8	14	10	2	17	51
-t-,(İ)t-/-(U)t-	5	15	5	5	12	42
-(İ)r-/-(U)r-	3	7	6	-	11	27
-(İ)ştİr-(U)ştÜr-	2	4	3	3	7	19
-Ar-	-	2	3	-	5	10
-p-	-	3	-	-	2	5
-Dar-	-	3	-	-	-	3

Tablo 5'e göre okuma metinlerinde yer alan yapımların toplam kullanımı ise şu şekildedir: Dİr-/ DÜr 78, -(İ)l/-(U)l- 68, -(İ)ş-/-(U)ş- 54, -n-/-(İ)n-/-(U)n- 51, -t-,(İ)t-/-(U)t- 42, -(İ)r-/-(U)r- 27, -(İ)ştİr-(U)ştÜr- 19, -Ar- ekinin 10, -Dar- 3,-p- 5, -Dar-3 defa kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.2. TTG' de addan ad türeten 55 adet ek bulunmaktadır. Yapılan çalışmada bu eklerden 38'inin incelenen veri toplama araçlarının okuma metinlerinde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Kullanımı tespit edilmeyen isimden isim yapımları ise şunlardır: +A, +Aç,+ADAK, +Ağ, +Ak, +An, +Ar/+ŞAr, +Ay, +Az, +CAğİz, +Cİl/CUİ, +Cİn/+CUn, +dAk, +dAki,+Dam, +dİrİk, +dız/dUz, +İl/Ui, +İr/Ur, +(İ)l/(u)l, +İA, +İAk,+ İAr,+İAz, +(İ)mtırak/(U)mtırak, (İ)n/(U)n, +rAk, +sAk, +Sı/Su, +Sık/Suk, +sıl/sul,+ sİz/sUz, +sİzİn,+sİzİlk,+şAr,+şİn, +(İ)t/(U)t, +tı/Tu.

TTG 'de fiilden ad türeten 67 adet ek bulunmaktadır. Yapılan çalışmada bu eklerden 20'sinin incelenen veri toplama araçlarının okuma metinlerinde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Kullanımı tespit edilmeyen fiilden ad türeten yapımlar ise şunlardır:-(y)A, -Aç-/ç, -AgAn/-AğAn, -Al,-AlAk, -Alİ, -AmAç,-Asİ,-baç,-Ca,-cAsİnA, -ç,-Dİ/-DU,-Dİk/-DUk, -Dİ Mİ,-İç/-Uç, -gİç/-gUç, -mAç,-mAklA, -mAktAnsA.

TTG'de (2003) addan fiil türeten 21 adet ek bulunmaktadır. Yapılan çalışmada bu eklerden 13'ünün incelenen veri toplama araçlarının okuma metinlerinde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Kullanımı tespit edilmeyen isimden isim yapımları ise şunlardır: +A-, +An-+Aş-, +Aş-/+A-ş-,+At-,+dA-,+İ-/U-,+(İ)k-/+(U)k-, +klr-/kUr-,+(İ)rgA-,+rA,+sA-,+Sı.

Korkmaz (2003) fiilden fiil türeten 19 adet ek bulunduğunu belirtmektedir. Yapılan çalışmada bu eklerden 10'unun incelenen veri toplama araçlarının okuma metinlerinde

kullanılmadığı tespit edilmiştir. Kullanımı tespit edilmeyen fiilden fiil yapım ekleri ise şunlardır: -A-, -AlA-, -I-/-U-, -k-/- (I)k-/- (U)k, -mA-, -mAlA-, -mAş-, -p-, -y-, -(I)z-/- (U)z-.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmada Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Setindeki A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyindeki okuma metinlerinde yer alan yapım eki çeşitlerinin kullanılma oranını sayısal açıdan belirlenmiştir. Yapılan çalışmada Korkmaz'ın (2003) Türkiye Türkçesi Grameri esas alınarak oluşturulan "Yapım Ekleri Listesi" kullanılmıştır. TTG'ye (2003) göre Türkçede kelime türetme özelliğine hizmet eden 67'si fiilden ad, 55'i addan ad, 21'i addan fiil ve 19'u fiilden fiil türeten toplam 162 yapım eki bulunmaktadır. Yapılan çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilme sürecinde kullanılan ders kitaplarında addan ad türeten eklerden %69'u, fiilden ad türeten eklerden %29'unun, addan fiil türeten eklerden %61'inin, fiilden fiil türeten %52'sinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Korkmaz (2003) tarafından verilen 162 yapım ekinden 81'inin kullanıldığı, bunun da oransal olarak %50'ye denk geldiği saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki yapım eki kullanım oranının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ders kitaplarında yer alan metinlerde Türkçenin yapım eklerinden yalnızca %50'sinin kullanımının öğrencilere Türkçenin eklemeli dil yapısının farkındalığını sağlamada yetersiz kalacağı öngörülmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi sürecinde yapım eklerinin okuma metinlerinde bu denli ihmal edilmesi öğrencilerin kelime öğrenme sürecini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilme sürecinde kullanılan ders kitaplarında addan ad türeten eklerden 38'inin, fiilden ad türeten eklerden 20'sinin, addan fiil türeten eklerden 13'ünün, fiilden fiil türeten 10 ekin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak yabancılarla Türkçe öğretiminde amaç öğrencilere dört temel dil becerisini kazandırarak onların dili etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır. Sözcük öğretimi bu becerilerin kazanılmasına katkı sağlamaktadır.

Dil eğitiminde eklerin özelliklerinin öğretimi ana dili ve yabancı dil eğitimi sürecinde önem kazanmış ve eklerin öğretimi çerçevesinde çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Nitekim Schmitt ve Meara, (1997, s. 17-36) yürüttükleri çalışmada bir dilin üretimsel özelliklerinin bilinmesinin bireyin kelime hazinesinin genişlemesine katkı sağladığını öne sürmüştür.

Bertram, Laine; Virkkala (2000) ana dilleri Fince olan öğrencilerin sözcük türetme eklerinin kelime hazinesinin üzerinde etkisini araştırmışlardır ve morfolojik bilginin dil ediniminde önemli olduğunu ve daha geniş bir kelime hazinesine ulaşmayı hızlandırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Memiş (2018) yapım eki öğretiminin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin kelime hazinesi, kelime türetme becerisi ve okuduğunu anlama becerisi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin yapım eki öğretiminden faydalandığı, bu öğretimi alan grubun anlama becerisi başarı testinden daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle yabancılarla Türkçe öğretiminde yapım eklerinin kullanımı ile ilgili öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Avrupa dilleri çerçeve metni ve dikkate alınarak yabancılar Türkçe eğitimi ders kitaplarında yapım eklerinin kur düzeylerinde verilme sıralamasıyla ilgili bir çerçeve plan oluşturulmalıdır.
- Türkçenin sondan eklemeli dil yapısının konuşma ve yazma becerilerinde kullanımı sağlayacak etkinliklere ders kitaplarında yer verilmelidir.
- Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler öğrencilere yönelik kavrıtılacak yapım ekleri her kur düzeyinde belirlenmelidir.
- Yapım eklerini öğretme sürecinde kavram haritalarından, çeşitli görsellerden ve çeşitli oyunlardan faydalanılmalıdır.
- Alan yazın taramalarına göre yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında yapım eklerinin kullanımı üzerine yapılan ilk örnektir. Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metinlerinde yer alan dil bilgisi kurallarının kullanım oranları da belirlenebilir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (1993.) Anadili eğitimi. VII. dilbilim kurultayı bildirileri, 13-14 Mayıs 1993 (yay.) Ankara: A.Ü. DTCF Yayınları.
- Apaydın, D. (2007). *Türkçenin Yabancı dil olarak öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir yöntem denemesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi Ankara). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bertram, R.; Laine, M.; Virkkala, M. M. (2000). The role of derivational morphology in vocabulary acquisition: Get by with a little help from my morpheme friends. *Scandinavian Journal of Psychology*, 4, 2-15.
- Bogdan, R. C.; Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Çelikkaya, Ş. (2012). Almanca öğretmeni adaylarının sözcük öğreniminde kullandıkları öğrenme stratejileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 71-76.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E.S. ve Çinko, M., (2013). *Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ergin, M. (1993), *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Karadağ, O. ve Kurudayıoğlu, M. (2010) Türkçedeki kelime türetme özelliğinin ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarına yansımaları. *TUBAR-XXVII-2010 Bahar*, 437-455.
- Kurudayıoğlu, M.; Karadağ, Ö. (2005). Kelime hazinesi çalışmaları açısından kelime kavramı üzerine bir değerlendirme, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 25(2), ss.293-307.
- Kurudayıoğlu, M. (2006), Türkçenin morfolojik yapısının kelime hazinesi açısından önemi, *Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Bilkent Üniversitesi, 497-505.
- Korkmaz, Z. (2003), *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mayring, Philipp (2000). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*, (A. Gümüş, M. S. Durgun, Çev.) Adana: Baki Kitabevi.
- Mertkan, Ş.(2015), *Karma araştırma tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Onan, B . (2014). Eklemeli dil yapısının Türkçe öğretiminde oluşturduğu bilişsel (kognitif) zeminler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (11) , 236-263 .
- Onan, B. (2005). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde dil yapılarının anlama becerilerini (okuma/dinleme) geliştirmedeki rolü* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schmitt, N. (2007). *Current perspectives on vocabulary teaching and learning*. Berlin: Springer US.
- Schmitt, N., Meara, P. (1997). Researching vocabulary through a word knowledge framework. *Studies in Second Language Acquisition*, (19), 17-36.
- Sözer Çapan A., Çora H. (2019). Türkçenin eklemeli yapısının ilköğretim 1.sınıf okuma yazma kitabında kullanımı, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 303-320.
- Stake, R.E. (1994) *Handbook of Qualitative Research*, Sage, Thousand Oaks, 236-247.
- Üstünoğlu, K.(2004). Eklerin öğretimi üzerine bir iki söz. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 173-182.
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (1989). *Case study research: design and methods*. London: Sage Publications.